

VAN LAWICK, Heike; JIRKU, Brigitte E. (ed.)

Übersetzen als Performanz. Translation und Translationswissenschaft in performativem Licht

Viena, Berlín: Lit Verlag, 2012, 316 p.

ISBN 978-3-643-50451-7

El primer que cal dir d'aquest volum, el vuitè d'una sèrie anomenada «Representation-Transformation. Translating across Cultures and Societies», que dirigeix la professora Michaela Wolf, de la Universitat de Graz (Àustria), és que el títol pot induir a l'equívoc. Perquè no es tracta de cap manera d'un recull de textos que tracten, tots, de la traducció com a *performance*, que és el que ens anuncia el títol i rebla el subtítol, sinó d'una miscel·lània a l'ús d'articles molt diversos que aborden qüestions relacionades amb la traducció des dels més variats plantejaments. De fet, el concepte de *performance* —o de «performativitat», o de «performatiu»— apareix tan sols en la introducció de les dues editors —professores, respectivament, de la Universitat Jaume I i de la Universitat de València— i en els dos primers articles del volum, un dels quals és degut a Michaela Wolf mateixa i l'altre a Ulrike Oster, professora també de la Jaume I, a banda de la seva presència en els títols dels capítols en què ha estat dividit el volum, encara que després els articles que inclouen aquests capítols no hi facin cap referència.

Jirku i van Lawick signen un text introductori —que es titula exactament igual que el subtítol del volum, «Translation und Translationswissenschaft in performativem Licht», en què expliquen amb pèls i senyals què és això de la *performance* aplicat no tan sols a l'àmbit de la traducció, sinó de les ciències humanes en general. Perquè, en paraules seves, la *performance* o performativitat —que és el neologisme que la majoria de llengües han encunyat a partir del concepte anglès— seria «l'expressió d'un canvi de paradigma que es va produir a les acaballes del segle

xx»¹ i que té els orígens en les teories formulades pel lingüista John L. Austin als anys cinquanta, en què es qualificaven de performatives les formulacions destinades no tant a descriure situacions, sinó a crear realitats socials. El concepte va ser utilitzat posteriorment, i amb matisos diferents, per altres lingüistes com Benveniste i Chomsky, fins que «als anys vuitanta es va convertir en un terme que abastava totes les ciències de la cultura» i va provocar el que s'ha anomenat *performative turn* —el canvi de paradigma esmentat—, que implica bàsicament que el focus d'atenció deixi de posar-se en significats i estructures estàtics i passi a concentrar-se en els processos dinàmics. Aplicat al camp de la literatura —i consegüentment al de la traducció—, això vol dir que el centre d'interès ja no és el text com a artefacte tancat, sinó els processos de creació i de recepció en què es veu involucrat. Tanmateix, Jirku i van Lawick consideren que fins ara en l'àmbit dels estudis de traducció aquest *performative turn* ha tingut encara molt poca incidència —esmenten tan sols alguns treballs centrats en la didàctica de la traducció de Krings, Gile, Kußmaul o el grup PACTE, entre altres— i expressen la seva intenció de col·laborar amb aquest volum a fer un pas en aquesta direcció.

També Michaela Wolf, en l'article que inaugura el volum, «Der *performative turn* in der Übersetzungswissenschaft: Eine Spurensuche», fa una revisió del que ha donat fins ara de si aquest concepte en els estudis de traducció, i tot i que coincideix amb Jirku i van Lawick que «el canvi performatiu (...) encara no ha assolit del tot la traductologia», afirma que ja es comencen

1. Les traduccions són meves.

a dibuixar certes tendències en aquesta direcció, principalment en l'àmbit de la sociologia de la traducció. Naturalment la performativitat també s'adiu molt amb la interpretació, i això és el que analitza l'article d'Ulrike Oster, «Performanz zwischen Kulturen: Die Rolle(n) des Dolmetschers», a partir de tres situacions diferents d'interpretació: la de comunitat, la simultània i la de tribunals. I aquí s'acaba la contribució d'aquest volum a la introducció dels *performative studies* en l'àmbit de la traductologia. Els dos articles que completen el primer bloc del llibre, titulat genèricament «Performanz als Re-zitation», ja no fan cap més esment als conceptes de *performance* o performativitat, com tampoc no ho fan els onze articles restants, malgrat que estan agrupats en capítols que es titulen «PerformerInnen und performative Handeln», «Translatorische Performanz und System» i «Probleme des performativen Handelns».

El que dona unitat al volum, en realitat, és que la gran majoria de les aportacions que inclou, després d'aquests primers textos més introductoris i genèrics, se centren en transvasaments entre el món germànic i el món hispànic, i de fet els diversos articles estan escrits o bé en alemany, o bé en castellà. Així, per exemple, Jordi Jané-Lligé, de la Universitat Autònoma de Barcelona, analitza les característiques específiques de la traducció de la narrativitat a partir d'exemples d'obres d'autors de llengua alemanya, com Elfriede Jelinek o Gerhard Meier, traduïdes per ell mateix al castellà o al català; Pilar Estelrich, de la Universitat Pompeu Fabra, compara quatre traduccions diferents al

castellà d'una novel·la de Stefan Zweig; Isabel García Adán, de la Universidad Complutense, se centra en la reproducció del llenguatge no verbal en les traduccions al castellà, català, italià, francès i anglès de *La muntanya màgica*, de Thomas Mann; Juan Antonio Albadalejo, de la Universitat d'Alacant, es fixa en la traducció al castellà d'algunes obres de l'anomenada «literatura migratòria» escrita en alemany (per autors originaris d'altres cultures, com ara la turca); Ibon Uribarri, de la Universitat del País Basc, tracta de les traduccions censurades d'obres filosòfiques alemanyes publicades a l'Estat espanyol, i Aina Torrent, de l'Escola Superior Tècnica de Colònia, estudia la traducció de les locucions entre el castellà i l'alemany. També hi ha excepcions: Nathalie Mälzer, de la Universitat de Hildesheim, parla de la traducció teatral a partir de versions alemanyes d'obres escrites originàriament en francès, i Juliane Schöneich, de la Universitat d'Osnabrück, se submergeix en la traducció a l'alemany d'una obra poètica de Gertrude Stein a càrrec de Barbara Köhler.

Com veiem, doncs, la varietat de temes, i d'enfocaments, és gran, encara que hi predomini la traducció literària, i com sempre en aquests casos hi ha articles que fan aportacions interessants, elaborades, i d'altres que ens satisfan menys. Mentrestant, el «canvi performatiu» haurà de continuar esperant.

Ramon Farrés

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

